

การสืบสานงานช่างถมนคร

วิมล ดำศรี

สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้ตระหนักถึงคุณค่าของงานช่างฝีมือเครื่องถมในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้จัดทำ "โครงการสืบสานงานช่างฝีมือ : เครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช" ขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้รับความร่วมมือด้านวิทยากรจากศิลปินแห่งชาติ (นายแท็ง โสภางค์) และบุตรหลาน โดยมีเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช (ปัจจุบันยกฐานะเป็นเทศบาลนครนครศรีธรรมราช) ให้ความร่วมมือด้านจัดหาเยาวชนผู้สนใจเข้ามารับการถ่ายทอด

ภารกิจสำคัญนี้สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
กระทำในนามศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินงานสืบสานงานช่างฝีมือเครื่องถม
เมืองนครศรีธรรมราช ได้กระทำในรูปของกรรมการ
ตามคำสั่ง วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชที่ ๓๔๕/๒๕๓๖
ลงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๖ ประกอบด้วย นาย
สมพุทธ ธุระเจน เป็นประธาน นางจันทรา ทองสมัคร
และนายเชาวน์ ทับทิมทอง เป็นรองประธาน นายวิมล
คำศรี เป็นเลขานุการ นางอรภัทร สิทธิรักษ์ นาย
ชัยณรงค์ อินทร นายอำนาจ ทองทะวัย นางสาวจारी
การะศรี และนางสาวอวยพร เจริญพร เป็นผู้ช่วย
เลขานุการ เริ่มปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันที่ ๔ มิถุนายน
๒๕๓๖ ไปจนถึงสิ้นสุดโครงการ

แผนการถ่ายทอดสืบสาน

คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งได้จัดทำแผน
การถ่ายทอดสืบสานงานช่างฝีมือเครื่องถมเมืองนคร
ศรีธรรมราช โดยมีจุดประสงค์ วิธีการ ระยะเวลา
ดำเนินการ ขอบข่ายเนื้อหา กิจกรรมการถ่ายทอด
ดังนี้

๑. จุดประสงค์

- ๑.๑ เพื่อให้ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์
(เครื่องถม) คือ นายแห่ง ไสภาพงศ์ ได้

ถ่ายทอดความรู้ ความคิดประสบการณ์
วิธีการทำงาน และผลงานแก่ผู้สนใจศึกษา
๑.๒ เพื่อศึกษาความรู้ความคิดและผลงานของ
ศิลปินแห่งชาติ (นายแห่ง ไสภาพงศ์)
อย่างมีระบบและบันทึกไว้เป็นเอกสารและ
สื่ออย่างอื่น

- ๑.๓ เพื่อให้ผู้สนใจรับการถ่ายทอดสามารถ
สืบทอดความรู้และประสบการณ์ในการทำ
เครื่องถม และถือเป็นแบบอย่างในการ
สร้างสรรค์ผลงานต่อไปได้

๒. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

- ๒.๑ มีผู้สนใจรับการถ่ายทอดการทำเครื่องถม
จากนายแห่ง ไสภาพงศ์ จำนวน ๑๐-๑๕
คน
- ๒.๒ ผู้รับการถ่ายทอดสามารถสืบสานการ
สร้างสรรค์ผลงานการทำเครื่องถมจาก
นายแห่ง ไสภาพงศ์ ได้ตามหลักสูตร
ที่กำหนด
- ๒.๓ ผู้รับการถ่ายทอดสามารถนำความรู้ไป
พัฒนาตนเอง เพื่อให้ประโยชน์ในการ
ประกอบอาชีพได้
- ๒.๔ ได้รูปแบบที่เหมาะสมในถ่ายทอดผลงาน
ของศิลปินแห่งชาติ

๓. วิธีการและระยะเวลาดำเนินการ

ใช้วิธีอบรมปฏิบัติการเป็นเวลา ๑๕ สัปดาห์
สัปดาห์ละ ๓ วันๆ ละ ๔ ชั่วโมง เป็นเวลา ๔๕ วัน
รวมชั่วโมงอบรมทั้งสิ้น ๑๘๐ ชั่วโมง ตั้งแต่วันที่ ๔
มิถุนายน - ๑๕ กันยายน ๒๕๓๖

๔. ขอบข่ายเนื้อหา

การหลอมเงิน การแผ่รีดเงิน การขึ้นรูป การ
บัดกรี การออกแบบลวดลาย การสลักลาย การหลอม
ยาถม การลงยาถม การตะไบถม การขัดเงา และ
การแรงงา

๕. กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้

ระยะเวลา ๑๕ สัปดาห์ๆ ละ ๓ วัน วันละ ๔ ชั่วโมง รวมเวลา ๑๘๐ ชั่วโมง

ลำดับ	เนื้อหา	กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้	หมายเหตุ
๑	การหลอมเงิน	วิทยากรสาธิตการหลอมเงินให้ผู้รับการอบรมดู และนำเทคนิคและให้ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติ	
๒	การแผรีดเงิน	วิทยากรแนะนำเครื่องมือเครื่องใช้ ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติการแผรีดและศึกษาเทคนิคเฉพาะ	
๓	การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์	วิทยากรแนะนำการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ตามอย่างง่าย โดยการสาธิตและแนะนำเทคนิคเฉพาะ ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติ	
๔	การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์	กิจกรรมตามลำดับที่ ๓ เพื่อให้เกิดความชำนาญ วิทยากรแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง	
๕	การบัดกรี	วิทยากรแนะนำเครื่องมือและเทคนิคการบัดกรี ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติ	การทำแหวนลวด
๖	การบัดกรี	กิจกรรมตามลำดับที่ ๕ เพื่อให้เกิดความชำนาญ วิทยากรแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง	การทำกำไลลวด
๗	การออกแบบลวดลาย	วิทยากรแนะนำให้รู้จักลวดลายในผลิตภัณฑ์ถมเงิน ถมทอง แบบต่างๆ ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติการเขียนลวดลาย	
๘	การสลักลาย	วิทยากรแนะนำการใช้เครื่องมือสลักลายบนผลิตภัณฑ์ สาธิตการสลักลาย และให้ผู้รับการอบรมฝึกปฏิบัติการสลักลาย	

ลำดับ	เนื้อหา	กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้	หมายเหตุ
๙	การหลอมยาถม	วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับยาถม สาธิตการหลอมยาถม และให้ผู้รับการ อบรมฝึกปฏิบัติและการซักถาม	
๑๐	การหลอมยาถม	เพิ่มทักษะการหลอมยาถม แนะนำ เทคนิคการหลอมยาถม สรุปการปฏิบัติ และการซักถาม	
๑๑	การลงยาถม	วิทยากรแนะนำการลงยาถมโดยนำ ผลิตภัณฑ์จากภาคปฏิบัติในลำดับที่ก่อน มาลงยาถม และการซักถาม	
๑๒	การลงยาถม	แนะนำเทคนิคการลงยาถม ตรวจสอบและ วิเคราะห์ผลงานโดยวิทยากรและ การซักถาม	
๑๓	การตะไบถม	วิทยากรแนะนำเทคนิคการตะไบถม นำผลิตภัณฑ์ที่ลงยาถมไว้แล้วมาตะไบ โดยวิทยากรแนะนำ	
๑๔	การขัดกระดาษทราย และการขัดเงา	แนะนำการขัดกระดาษทรายและการ ขัดเงาผลิตภัณฑ์ ปฏิบัติการขัดกระดาษ ทรายและขัดเงา	
๑๕	การแรงเงา	วิทยากรแนะนำการแรงเงาเพื่อเพิ่มคุณค่า ของผลิตภัณฑ์และฝึกปฏิบัติวิทยากร วิจารณ์ผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย และแสดงผล งานจากการฝึกอบรม	

๖. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบัน ราชภัฏนครศรีธรรมราช

เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการกำลังฝึกหัดทำเครื่องถม

ผลการปฏิบัติงาน

ขณะการปฏิบัติงานดำเนินไปตามแผนการ ถ่ายทอดสืบสานจนปรากฏว่ากลุ่มเยาวชนผู้สนใจซึ่งมีพื้นฐานอยู่บ้างแล้ว โดยการประสานงานของเทศบาล นครนครศรีธรรมราช จำนวน ๑๒ คน คือ นายนพรัตน์ นุกูล นายสมโชค แผ้วพาล นายสุชาติ พงศ์ยู่ไส นายเอกชัย โกรราเมศ นายณัฐวุฒิ ย้อยนวล นายชนะ เจริญล้ำ นายสุนันท์ โสมสุข นายสุวิทย์ โสมสุข นายสุธรรม ศักดิ์จ่าย นางเพ็ญจันทร์ เจริญระหมาน นางวันดี สิงอกิจ และนางสาวเสาวนีย์ ตรีพันธ์ ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดสามารถทำเครื่องถมตามกระบวนการขั้นตอนของหลักวิชาการเป็นผลสำเร็จ ได้ผลผลิตประเภทกำไลและขันคนละ ๑ ชิ้น ซึ่งเป็นงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ

สภาพปัญหา

จากการสอบถามเยาวชนผู้ได้รับการถ่ายทอด สืบสาน และผู้ประสานงานพบว่า การดำเนินการตาม แผนการถ่ายทอดสืบสานมีปัญหาในแง่ต่อไปนี้

๑. ศิลปะการถ่ายทอด

ศิลปินยังคงค่อนข้างหวงวิชาการ และมีความสามารถในการถ่ายทอดอยู่ในวงจำกัด

๒. การรับการถ่ายทอด

ผู้รับการถ่ายทอดสนใจดีแต่มุ่งเน้นเศรษฐกิจค่อนข้างสูงกว่าวิชาการ คือ ดิดใจเรื่องค่าตอบแทน ในการมารับถ่ายทอด และมุ่งที่จะรับวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ จากผู้สอน หรือผู้ถ่ายทอด (กรณีวัสดุฝึก) มาจัดทำ และเมื่อมีผลผลิตออกมา ผู้เรียน หรือผู้รับการ ถ่ายทอดต้องการเอาเป็นสมบัติส่วนตัวเพื่อไปจำหน่าย เอาเงินมาใช้จ่าย ภาพโดยส่วนรวมผู้รับการถ่ายทอด ต้องการทั้งความรู้ เงินและวัสดุฝึกของ

๓. การประสานงานโครงการ

การงบประมาณตามระเบียบของทางราชการ มีกระบวนการและขั้นตอนตามระบบงบประมาณ แต่ ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดยังคงยึดติดต่อการ ประสานงานด้านนี้

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรจัดดำเนินการส่งเสริมผลงานทั้งศิลปินแห่งชาติและผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมต่อไป
๒. ควรเลือกเฟ้นวิทยากรและผู้รับการถ่ายทอดทั้งในและนอกระบบโรงเรียน
๓. ควรหาแนวทางแก้ปัญหาเรื่องการประสานงานด้านงบประมาณ
๔. ควรจัดอบรมศิลปินหรือผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมให้มีเทคนิควิธีในการถ่ายทอดก่อนจัดดำเนินการถ่ายทอดผลงาน

สรุป

การสืบสานงานช่างฝีมือเครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราชเป็นภารกิจสำคัญที่ควรได้รับการดำเนินการสานต่ออย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยประสานงาน

ผลงานที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้ฝึกทำขึ้นหลังจากได้รับการถ่ายทอด

กับผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนช่างถมที่มีแตลดน้อยลง แม้จะมีการสอนวิชาช่างถมอยู่ในโรงเรียน หรือวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมบ้างแล้วก็ตาม โดยวิธีการเช่นนี้จะช่วยเพิ่มจำนวนช่างถมขึ้นได้และเท่ากับเป็นทางส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมอันขึ้นชื่อนี้ได้อีกทางหนึ่ง